

Колиба сећања

Као што касна животна сазнања досегну најдубље, и као што само несрећни коначно сазнају шта је срећа, тако делује и исповест Тонија Цата, професора историје на Оксфорду, Кембриџу и Берклију и оснивача и директора Ремарк института за изучавање европске историје на Њујоршком универзитету.

Његову књигу успомена „Колиба сећања”, код нас је објавио „Yes-Pro” у преводу Слободанке Глишић и Славице Милетић. Реч је о првом Цатовом делу штампаном код нас, а поред четрнаест издања овога аутора, међу којима је најпознатије „После рата”, ово је прво постхумно објављено. Оно што ову исповест чини посебно дубоком и потресном јесте Цатова способност да дочара болест и стање беспомоћности у којем је књигу писао.

Ипак, у супротношћу са телесним одумирањем, његова свест упушта се у најтананије анализе не само једног особеног искуства, већ и доживљаја времена и историје, велике ауторове љубави.

Цат је, наиме, оболео од ретког неуродегенеративног поремећаја, који ум оставља способним да размишља, али постепено и темељно ускраћује му физичку способност да би та размишљања могла да буду преточена у речи. „Прво, не можете више сами да пишете, па вам је потребан помоћник или апарат који ће бележити ваше мисли”, писао је Тони Цат.

У дугим ноћима несанице, Цат је стварао своју колибу сећања. У супротношћу са књигом „Дворац успомена Матеа Ричија” Џонатана Спенса, и противно грандиозности великих грађевина које су му одувек деловале као да неке повлађују, Цат је изградио колибу мисли о прошлом. Та мала тврђава спаса за њега је била слична оним кућама једног швајцарског скијашког центра, које је видео у детињству, а испуњена је успоменама на сиромашну послератну младост у сивом

Лондону, ционистичком младошћу у кибуцу, школовањем у Кембриџу, затим и у Ecole Normale Supérieure у Паризу и заводљивошћу француске интелектуалности („Жан-Луј Трентињан у филму 'Моја ноћ код Мод' два сата лупа главу о томе да ли да спава са Франсоаз Фабијан или не, и у тај процес уплетено је све од Паскала до дијалектике лењинистичке револуције”). Аутор предочава и предности и практичне заблуде револуционарне 1968, која је могла, а није оставила озбиљнији траг. Пише о великој наклоности према возовима...

„Моја Европа се мери возним временом. Најстрашнија последица моје садашње болести јесте сазнање да се више никада нећу возити пругама”, говорио је Цат,

осећајући у вези са возовима праву љубав која му оставља простор да буде оно што јесте, уз сигурност у којој „ја” може да буја, да се креће.

Признајући данима детињства и младости несвакидашњу важност, Тони Цат се сећа Лондона после рата и времена штедње и самопрегора, који би тек данас могли да имају смисао. „Клемент Атли, лабури-

стички премијер од 1945. до 1951. године, изронио је, као и Хари Труман, из сенке харизматичног ратног вође и постао оличење смањених очекивања тог времена. Он је био узорни представник великог доба едвардијанских реформатора: морално озбиљан и донекле самопрегоран. Ко међу нашим садашњим вођама може тиме да се похвали, или уопште то да разуме? Морална озбиљност у јавном животу слична је порнографији: тешко је можете дефинисати, али је препознате чим је видите. Ако желимо боље владаре, морамо научити да од њих тражимо више, а за себе мање”, сматрао је Цат.

Обогаћен увидима умирућег човека, рукопис „Колибе сећања” има тежину озбиљне анализе, али и благослова за бољи живот онима који остају. **М. Вулићевић**

